د.خێری نەعموّ:

پتریا ڕەڤەندا ئێزدیان کوردینی وئێزدیاتیا خۆ پاراستینە

دەنگێ لالش/ هژار مدیر

د.خێری نەعموّ وەکو قایمقامێ قەزایا شێخان و وەک ئەندامەکی بنگەهێ لالش هاتبوو داخوازکرن ژبال مالا ئێزدیان ئولدنبۆرک ڤە ژبۆ پێشکێشکرنا سمینارەکێ ل دۆر فەلسەفا ئۆلا ئێزدیا ژلایەکی ڤە و ژلایێ دنڤە ل دور رەوشا ئێزدیێن کوردستانێ وعیراقێ پشتی ٢٠٠٣ێ.

د.خێری سەرەدانا مالا ئێزدیا ل ئولدنبرۆک وەکو جهەکێ رەوشەنبیری کریە وسەرەدانا هیچ بنگەهەکی دی یێ رەوشەنبیری نەکریە وئەڤێ چەندێ ژی ڤەدگەرینە بۆ وێ یەکێ کو داخوازی لێ نەهاتیە کرن ژلایێ ڤان بنگەهاڤە لێ سەرەدانا ئێزدیێن دانیمارک وسوید وباژارێن دی یێن ئەلمانیە کریە.

قایمقامێ شێخان پشتی خویاکرنا رەوشا ئێزدیا ل کوردستانێ وعیراقێ وڤەگەریایە وەلاتی بۆ دەنگێ لالش گۆت: ئەگەر رەڤەندەکا مەزن بچنە وەلاتەکی مینا ئەلمانیا پێنەڤێت هنەک کەس دێ هەبن کۆ رەوشا وەلاتێ خوە پووتێ پێ نەکن ونەبین وژ رێ یا خوەیا فەرمی دەرکەڤن لێ سوپاس بۆ خودێ پتریا رەڤەندا کوردێن ئێزدی ل غەریبیێ کوردینی وئێزدیاتی یا خوە پاراستینە ورەوشا وەلاتێ خوە ب چاڤەکی روون دبینن.

ل دۆر کارو خەباتا مالا ئێزدیا/ ئولدنبۆرک ناڤهاتی گۆت: بنگەهەکی نموونەیی یە وچەندین چەلەنگیێن رەوشەنبیری، جڤاکی ونەتەوەی ئەنجامددەن ودەستەکی درێژ دتێکەلیێن جڤاکی دا هەیە.

ول داوێ گۆت: رەڤەندا ئێزدی ل ئەلمانیا بنگەهێ لالش ب تایبێن وی ڤە وەکو بنگەهەکی سەرەکی ل وەلێت دزانن وبنگەهی شوێن دەستێ خوە ل بنگەهە وسەکێن دەرڤە کریە.

ڕێزگرتن ل زارۆکی

صبری یحیا اسماعیل

گەلەک کەس هەنە دبێژن ئەگەر ئەم زارۆکێن خۆ دگەل خوە ببنە باژێری یان عەردەکێ دی دڤێت ئەم یارێن وی بۆ بکرن وژبەر ڤان ئاریشا هندەک چارەسەری هەنە: وەک برنا زارۆکی دگەل خوە بۆ باژێری دێ مە ژ ئاستەنگا پارێزت. دڤێت ئەم بزانن بۆ ڤی زارۆک ژێ وی نێزیکی ٦ سال گەلەک دئاخڤت وپر گالگالن.

ئەم دزانن وەختێ زارۆک بەرو ٦ سالێ دچیت فێری ئاخفتنێ دزمانی دبت.

یەک ژوان خۆشیا ژیانێ دانوستاندنی دگەلدا بکەین وئاخفتنێ رەق دگەل دا دوربکەین.

زارۆک ژی دزانن دانوستاندن مافێ هەردوو لایەنایە ودگەل ڕێزگرتن. وپێتڤێ یە زارۆک گوهێ خوە بدەتە یێن دیتر چونکە دهزرا وی دایە ئاخفتن وگوهدار فەرە. پێتڤی یە زارۆک بزانن کەنگی وچاوا دێ کەڤیتە دناڤ دانوستاندنێ دا کو ئەڤ گەنگەشا دەمێ ئەو ل وێرێ بەرهەڤ گوهدار دبت وپرسیارا دکەت. دا نە ئەڤ زارۆکا هەست بکەت ئەندامەکی خێزانێیە ورێز لێ تێتە گرتن.

ول سەر مەهەمیانە ئەم زارۆکی فێربکەن چونکە مافی مرۆڤیا دگەل دانوستاندنێ دکوهداری ورازی کەت تشتێ بڤێت وباوەری بدەتێ وئاخفتنێ ژێ وەرگرێتن.

چونکە زارۆک دڤێت هەری کەیفخۆش بت وئەم بیژنێ خۆشتڤیێ من وەرە بو من بێژە ئەڤرۆ تە بەرێ خوە دایە چی یە؟ تە چی دیتیە؟ تە چی خواندیە؟ دگەل گەلەک پرسیارێن جڤاکی ورێزلێ گرتن.

گرنگە ژی زارۆک تێبگەهت هندەک دەم هەنە مرۆڤ نەشێت گوهداریێ بکەت. پێدڤیە بزانت ژێ کەسێت مەزن وبسالڤە چۆی زوتر ژ زارۆکی ماندی دبن ول سەر زارۆکان هاریکاریا وان بکەن وڤێ چەندێ ل بەر چاڤ بکەن.

دڤێت ئەم وەک دایک وباب ژی ئەم ب ڤان خالان راهن بۆ ڤی زارۆکی.

١- ئەم ڤی زارۆکی گەلەک (دەلال) نەکن، چونکە وەختی بەرو قوتابخانێ دچیت دمینت ل سەر ڤی رەنگی.

٢- ل مالێ فێری هندەک رەوشتێن باش بکەت وەک دانوستاندنێ، وخواندنێ، تشتێ باش جودا بکەت ژیێن خراب. ڕێزگرتن دگەل مەزنا وخۆ دویرکرنێ ژ دزیێ، گهۆرینا ئاخفتنێ، وگۆت گۆتا.

٣- دگەل خودا بن ناڤ باژێری وبەرێ خوە بدەتە تشتێن باژێری.

٤- بلا ئەو داخوازا تشتا بکەت ب گۆتنێ.

٥- تێکەلیا کەسێن خراب نەکەت کرن نەخاسمە وەختێ دچیتە دناڤ قوتابخانی دا دێ وەکی وان بت.

٦- فێری حەز ژێکرنا خۆ بەت وەک پاقژی.

٧- بو زارۆکی بهێتە کوتن مال ئێکە وقوتابخانە دووە.

٨- ئەم بێژنی هوین پاشەرۆژا ڤی وەلاتینە.

ودگەل گەلەک تشتێن دی چونکە زورن ئەڤە هندەک گوتن بوون دڤێت ئەم دایک وباب وزارۆک پێکڤە بژین ب سەربەستی دژیانەک خۆشدا.

ئەڤین وجۆرێن وێ

حجی مغسو

ئەڤین: هەژیترین داخوازیا ژیانێیە. مرۆڤ نەشێت بژیت بێ ئاڤ ونەشێت بژیت بێ ئەڤین. ئەگەر ئاڤ نهێنیا ژیانێیە وەسا ئەڤین نەهێنیا پەیدابوونا گیانە.

ئەرێ ئەڤین چیە؟

ئەڤینا سەربەخۆ ئەڤ ئەڤینە بێ مەرجە.

ئەڤینا ب مەرج ئەو ئەڤینەیە یاب مەرجە بەرامبەری تشتەکیە.

تێگەهشن داخوازیا زەلامیا یە ئێکێ یە.

ل ڤێ ئەڤینێ مرۆڤ هەست ب خۆشی دکەت. جوانترین تێکەل یە وهۆکارێ سەرەکی یە بو پەیداکرنا ژیانێ. گەلەک د ئەڤینێ ناگەهن. ئەو کەسێ یێ بەختەوەرە یێ تێبگەهیت وب دەست خۆ بئینیت.

ئەگەرێن جووت کرنێ.

جووت کرن:

ئێک ژ گرنگترین رویدانێن مەزنە دژیانا مرۆڤی دا، دژیانا مرۆڤی دا سێ تشتێن گرنگ هەنە:

١- جووت کرن. ٢- ژ دایک بوون. ٣- مرن.

مرۆڤ بریارێ ددت کی دەمێ وژ کێ جووت کرنێ بکەت جووت کرن سیستەمەکی جیهانی یە بەردەوامی ددەتە پەیداکرنا پەیوەندیێن هەروهەر دناڤ بەرا زەلام وژنێ دایە ژبۆ پەروەردەکرنا زارۆکا. ئەوێن بێ گونەهە وبەردەوامێ ددەنە مانا ژیانێ. ڤەکولەر (بۆمان) دبێژیت:

خەلک جووت دبن ژبەر هندەک ئەگەرا لناڤ گومەلگەهی دا ژوان:

١- ئەڤین.

٢- ئیمناهیا ئابوری.

٣- حەس ژێکرن ژبەر ژیانا خێزانێ وزارۆکا.

٤- ئیمناهیا سۆزی.

٥- ب جهێینانا داخوازیا دایک وبابا.

٦- رەڤین ژ ژیانا ب تنێ.

٧- بەشداری.

٨- رەڤین ژ ژیانا نە باش ل ناڤ خێزانێ دا.

٩- ئەگەرێن تەماکرنا ژبەر پارا.

١٠- ب جهێینانا ئارمانجەکا تایبەت.

١١- (المغامرە).

ئەگەرێن ژن ئینانێ:

١- جڤاکی- ژبەر پەیوەندیێن کۆمەلایەتی.

٢- دەروونی- بجهێینانا نەلڤینێ.

٣- غەریزی - تێرکرنا پێدڤێن مرۆڤ- دایکینیێ وبابینیێ- کریارا سیکس- بەردەوامیا ژیانێ.

٤- ئابوری- خوش کرنا ژیانێ «ژیار».

٥- ئایین- مەرجەک ژ ئاینی تەمام کرنا ئاینی جوون کرن.

ل گەلەک جڤاکا ژن زەلامی دخوازت. وپێچوانە ژ هەیە هەلبژارتنا هەڤژینێ لسەر ڤان خالا دست پێ دکەت:

١- هەڤ ناسین

٢- خواستنا دست پێکێ.

٣- خواستنا فەرمی.

٤- جۆڤان (ژڤان).

٥- دروست کرن.

ژناڤ برنا پەیوەندیێن جووت کرنێ.

خەبیر ونڤیسەر(الین کرید) د وارێ پەیوەندیێن جووت کرنێ دبێژت:

١- زالبوون، زەلام خودنێ بریارێ یە.

٢- دوو دلی زەلامێ دوو دلێ هەر یێ لاوازە.

٣- دەست نیشان کرن، دڤیا زەلام مەدحێ هەڤژینا خۆ بکەت.

٤- حەسودیا زێدە باشترین تشت ئەو ژ نیڤێ دەست پێ بکەت.

٥- مال وگازندە (دڤیا زەلام هەمی تشتان دابین بکەت).

٦- بەربوینا هەست. نابیت هەمی دەما زەلام هەستێ هەڤژینا خۆ خوین بەر بکەت.

٧- کارێ رازی، هەمی دەما دڤیا یەک دوو رازی بکەن

گوندێ من

سێڤا بابێ شێخ

شێخکا

هەر وەکی دیارە کو ناڤێ گوندێ من ژ پەیڤا شێخ هاتی یە، وئەڤ پەیڤە دناڤ جڤاکێ ئێزدیاندا بەر بەلاڤە چنکو چینەکە دینی یا ئێزدیا شێخن ورێبەراتیا وێ چینێ بابێ شێخ دکەت، وژ کەڤندا بنەمالا بابێ شێخ ل گوندێ شێخکا دجیوار بوون وتا نوکە ژی ب بنەمالا بابێ شێخێ شێخکی دهێتە ناسین.. وگوندێ من دکەڤتە رستاقا گوندێن سەر کەندی ل باشورێ گوندێ بیبانێ سەر ب ناحیا ئەلقوش ڤەیە وچەندین شونەوار ومەزارگەهێن خاس وچاکێن ئێزدیا ل گوندێ من پەیدا دبن وەکێ مەزارگەهێ ئێزدین میر وعەڤدێ رەش.. وهتد، وژیانا خەلکێ مە لسەر چاندنێ یە وخودانکرنا پەز وکەوالی. لێ ل سالا ١٩٨٧ وسەبارەت بەرتەنگ کرنا ژیانا خەلکی ڕژێما کەڤنە پەرستا بەعس گوندێ من یێ کریە ئوردیگایەکی بخورتی ئاڤاکری وچەند گوندین بەربنی چۆل کرینە وخەلکێ گوندێن خورزا وکەرساف بخورتی ل کۆمەلگەها شێخکا جیوارکرن بێ کو هیچ خزمەت گوزاریا بۆ وان بکەن تاکو سالا ٢٠٠٣ پشتی شەرێ ئازادیا عیراقێ حکومەتا هەرێما کوردستانێ تا رادەکێ دەستێ هاریکاریێ درێژی خەلکێ کریە وتۆرا ئاڤا کومەلگەهێ دروستکریە وهندەک جادە سەرراستکرینە لێ مخابن تاکو نوکە ژی پێدڤی چەندین پرۆژایە وەکو خوەندگەها وبیرێن ئاڤێ وئاڤاکرنا گوندێن وێرانکری کو خەلکێ وان ل کومەلگەهێ ماینە بێ دەستهەلات.